

Täysistunto

Keskiviikko 12.10.2016 klo 14.03—20.03

8. Lakialoite laiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Lakialoite LA 46/2016 vp Simon Elo ps ym.

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu

19.36 **Simon Elo ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tämä toinen lakialoite koskettaa myös vaalirahoitusta. Kun edellinen kosketti puoluetta ja erilaisia yhdistyksiä ja säätiöitä ja niiden rahankäyttöä vaaleissa, tämä lakialoite keskittyy ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain muuttamiseen. Lakialoitteen on allekirjoittanut 34 kansanedustajaa kuudesta eri eduskuntaryhmästä. Lakialoitteen perusteella kaikkiin yleisiin vaaleihin asetettaisiin niin sanottu kampanjakatto. Tämä tarkoittaa, ettei menestystä voisi ostaa vaan rahankäytöllä olisi olemassa selkeät rajat. Ennakoilmoituksesta tulisi pakollinen myös ehdokkaalle itselleen. Molempien lakialoitteiden yhteisenä aikomuksena olisi saat-taa tällainen velvollisuus voimaan läpi koko puoluekentän. Hallituksen aiemman esityk-sen mukaiset päivitykset ehdokkaan vaalirahoituksesta annettuun lakiin olivat perusteltuja muutoksia. Puoluetuen eli puoluelain nojalla maksettavan valtionavustuksen käytön val-vontaa siirrettiin Valtiontalouden tarkastusvirastolle, mikä oli selkeä parannus ja resurs-sien uudelleenkohdentaminen. Mutta vaalirahoituksen läpinäkyvyyden lisäksi tarvitaan ehdokkaan vaalirahoituksesta annettuun lakiin parannuksia, jotta yksittäisen ehdokkaan tai yksittäistä ehdokasta tukevien tahojen resurssien joustava käyttö ei hämärtäisi kansalais-ten silmissä demokratian perusperiaatteita ja vaikuttaisi liikaa vaalien tuloksiin.

Arvoisa puhemies! Poliittisen sanoman pitäisi aina olla taloudellisten resurssien ja mui-den käytettävissä olevien varojen painoarvoa suurempi. Tällä hetkellä esimerkiksi vaalira-hoituksen ennakoilmoitus on vapaaehtoinen eikä vaalirahoituksen kampanjakattoa ole asetettu muilta osin kuin yksittäisten tukijoiden kohdalla. Yksittäisiä tukijoita voi kuiten-kin olla niin paljon, että vaalikampanjan kokonaiskulut voivat kasvaa jopa yli 100 000 eu-ron. Tällaiset summat ovat omiaan hämärtämään kansalaisten käsitystä demokratiasta. Jot-ta kaikilla olisi tasaveroiset mahdollisuudet menestyä vaaleissa, on tämä kilpavarustelu saatava jollakin tavalla pysäytettyä, ja olenkin iloinen siitä, että tosiaan kuudesta eri edus-kuntaryhmästä on tullut tukea tälle aloitteelle. Sinänsä tuntuu siltä, että yhtenäinen näke-mys on, että asialle on jotain tehtävä, mutta niin kuin niin monessa kysymyksessä, nyt olisi vain aika sitten tehdä jotain.

Tämä lakialoite ja sen tekeminen tuli itselleni mieleen, kun kävin keväällä Yhdysval-loissa, missä nyt tietysti on presidentinvaaliaika menossa, ja siellä kysyin paikalliselta

Pöytäkirjan asiakohta PTK 99/2016 vp

kongressiedustajalta eli paikalliselta kansanedustajalta, että kuinkas paljon teillä tarvitaan siihen, että pääsee Yhdysvaltain kongressiin. Hän hymyili ja vastasi, että miljoona dollaria pitää olla taskussa, muuten ei kannata edes lähteä. Siinä kalpeni, arvoisa puhemies, oma 37 000 euroani Uudenmaan vaalipiirissä, joka sekin Suomen mittakaavassa oli itse asiassa hieman keskimääräistä korkeampi. Eli en ole synnitön siinä suhteessa, ettenkö itsekkin olisi käyttänyt rahaa, mutta yritän päästä synneistä eroon sillä, että tekisimme yhdessä lain, jotta näin paljon rahaa ei tarvitsisi käyttää. Siksi lakialoitteessa ehdotetaan, että vaalikampanjoiden kokonaisrahoitukselle asetetaan selkeä ja perusteltu yläraja eli niin kutsuttu kampanjakatto.

Lakiehdotuksessa vaalirahoituksen yläraja olisi kuntavaaleissa 7 500 euroa, maakuntavaaleissa 15 000 euroa, eduskuntavaaleissa 30 000 euroa ja europarlamenttivaaleissa 60 000 euroa. Voitte huomata näissä summissa tietyn logiikan, miten ne menevät.

Tietysti ensimmäinen kritiikki on tähän se, että erilaiset vaalipiirit, erilaiset kulurakenteet — voiko laittaa samaan? Voi, koska silloin kaikki ovat samalla viivalla. Ei siinä tule eroa silloin ehdokkaan kohdalla sen vaalipiirin sisällä.

Toinen kritiikki on se, että eikö rahalla silloin tuntematon ehdokas voi tavallaan ostaa tunnettavuutta ja sillä tavalla tehdä pelistä reilumman verrattuna siihen henkilöön, joka on tavallaan valmiiksi tunnettu.

Arvoisa puhemies! Uskallan väittää, että nykytilanne hyödyttää jo valmiiksi varakkaita, valmiiksi kuuluisia ja istuvia kansanedustajia eli niitä, joilla jo valmiiksi on nimeä, joilla on valmiiksi rahaa. En itse usko, että on kovin montaa sellaista tapausta, joilla ei olisi ollut nimeä mutta rahaa löytyi ja rahalla sitten pystyi tasoittamaan tilannetta. Tähän en itse usko. Tämän kritiikin muun muassa edustaja Ben Zyskowicz esitti, kun tästä vaalirahoituksesta keskusteltiin aiemmin.

Arvoisa puhemies! Lopuksi totean, että Kamppailu vallasta -kirjan kirjoittaneet tutkijat Erkki Railo, Mari K. Niemi, Sini Ruohonen ja Ville Pitkänen kirjassaan kannattavat euro-määräistä ehdokaskohtaista kampanjakattoa. Tälle kampanjakatolle nähdäkseni löytyy sekä eduskunnasta että tutkijoiden keskuudesta ja varsinkin kansan keskuudesta hyvin vahva tuki. Niin kuin niin monessa asiassa Suomessa tänä päivänä: tarvittaisiin vain se viimeinen silaus eli yhteinen päätös.

19.42 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Mielestäni vaalien rahoittaminen on karanut käsistä.

Edustaja Elo esitti tässä kampanjakatot, mitkä on mainittu hänen lakialoitteessaan. Ne tuntuvat todella hyviltä. Tähän menivät nämä kuntavaalit, maakuntavaalit, eduskuntavaalit, EU-vaalit, ja nämä rajat näyttävät ja tuntuvat todella oikeilta.

Mielestäni täysin ilmaista vaalitukea ei olekaan, ehkä korkeintaan lähisukulaiselta tai omalta perheeltä, jos on hyvät välit. Kun yritykset ja yhdistykset tukevat taloudellisesti vaaleissa, on vaikea uskoa, että se tehtäisiin ilman vastapalvelun odotusta. Niin kuin edustaja Elo tässä sanoi, poliittisen sanoman pitäisi olla tärkeämpi kuin raha.

Kaiken edellä mainitun myötä kannatan lämpimästi tätä edustaja Elon tekemää lakiehdotusta.

19.43 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa puhemies! Aloite on ihan paikallaan. Nuo euro-määräiset summat ovat tietysti — vaikka edustaja Elo sanoo, että on hyvä, että ne ovat kaikkialla samat — kyllä varsin suuria, ainakin esimerkiksi meillä Keski-Suomessa. No, it-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 99/2016 vp

sestä ei voi nyt paljon puhua, kun on pitkä ura takana, mutta viimeksi käytin 8 000 euroa, ja oikeastaan käytin aivan liikaa, melkein sen 8 000 euroa liikaa. Lähtökohdat ovat hyvin erilaiset eri tilanteissa. Toisaalta pienessä vaalipiirissä kynnys päästä esimerkiksi kymmenen joukkoon on korkea, mutta siellä on hyvä, kun on yksi maakuntalehti, jossa sopivasti kun mainostaa, niin sillä pääsee, eikä tarvitse polttaa 60 000:ta edes tuntemattomamman.

Arvoisa puhemies! Tietysti lähtökohdan olisi oltava se, että ehdokkaan tiedot, taidot ja koeteltu kansalaiskunto olisivat se peruslähtökohta ja sitten hänen arvonsa, aatteensa ja ohjelmansa olisivat ne, jotka ratkaisisivat, eikä rahamäärä, joka on käytettävissä, ratkaisisi, niin kuin nyt valitettavasti aika pitkälti on. Siksi tällainen raja voisi olla ihan paikallaan ja olen allekirjoittanut tämän aloitteen.

Yksi asia, minkä haluan nostaa esille, on se, että ymmärtääkseni ei tässä ehdokkaan vaalirahoituslaissa eikä aloitteessakaan nyt ole esitetty rangaistusta, jos antaa väärät tiedot tai jättää tiedot antamatta. Silloin, jos olisi kohtuulliset tai vaikka vähän suuretkin rangaistusuhat päällä, varmaan rehellisyys tulisi mukaan ja paremmin. Muistamme ne kuuluisat sanat erältä edustajalta, joka sanoi, että nimenomaan tässä järjestelmässä kun ei ole rangaistuksia, niin ei tätä lakia tarvitse noudattaa. Nyt jos mentäisiin näihin tiukkoihin rajoihin, (Puhemies koputtaa) niin kyllä silloin myös tarvitsisi olla seuraamukset niitten rikkomisesta.

19.45 Leena Meri ps: Arvoisa herra puhemies! On varmaan ihan totta, niin kuin edustaja Elo tässä esittää, että jonkinlaiset katot olisi hyvä olla. Ja sekin on totta, mitä edustaja Kankaanniemi tuossa puhui, että tilanteet ovat maakunnissa erilaisia keskenään. Jos ajattelen tätä Uuttamaata, niin meillä on kymmeniä lehtiä, ja kun siellä melkein on sama konserni omistajana, niin siellä ei paljon hintakilpailua ole, niin että se on se hinta, mikä on, ja sillä mennään. Täällä on paljon ehdokkaita ja pakko tietysti vähän mainostaa, varsinkin jos tuntemattomuudesta tänne haluaa päästä. On aina toivottavaa, että saadaan tänne myös uusia henkilöitä, että saadaan vähän uusiakin ajatuksia tänne ja että ihmisillä on tänne aidosti mahdollisuus pyrkiä. On kuitenkin juuri niinkin, että — välillä julkisuudessa on siitä — tällaiset ihmiset ovat ottaneet kauheasti velkaa ja siinä vähän niin kuin lähtee mopo käsis-tä, ettei osaa itsellensä asettaa rajoja — ymmärrän tietysti, että se halu päästä on kova. Ja tämä voisi estää sen, niin ettei nyt kukaan ainakaan sitten lähtisi tällaiseen järkyttävään kilpavarusteluun, ei nyt tämän takia velkaantua kannata.

Itse laitoin 22 000, ja yritin sitten lohduttaa itseäni sillä, että ostin kaikki kotimaisilta yrittäjiltä, kaikki painotuotteet ja blanketit. Olisin varmaan saanut niitä muualta halvemmalla, mutta minulla oli siitä hyvä mieli, että sain tukea kotimaista yrittäjää. Minulla vaalirahoitus oli sen mukainen, että oli omat säästöt ja sitten veljeni yritys ja vanhempani antoivat rahoja. Kyllä se niin on, että kenen leipää syöt, sen lauluja laulat. Tuossa edellisessä puheenvuorossa puhuin siitä, kuinka tärkeänä pidän myöskin sitä ilmoitusta ja erityisesti myös sitä ennakkoilmoitusta ja sen pakollisuutta, koska jos et pääse, niin se jää sitten ikuisiksi ajoiksi tällaisen niin kuin muistin varaan. Otin esimerkiksi tämän SDP:n Antti Rinteen perheen — ne ovat mittavia vaalitukia, kymmeniätuhansia samalle perheelle. Että kylä olisi ihan hyvä, että ne säilyisivät hyvin kirjoissa ja kansissa.

19.47 Rami Lehto ps: Arvoisa puhemies! Tiedetään, että moni hyvä ehdokas jättää lähtemättä vaaleihin, kun ei ole rahaa käytettävänä. On se perhe elätettävänä, eikä halua riskeerata oman perheen taloutta, niin sitten jätetään lähtemättä esimerkiksi eduskuntavaaleihin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 99/2016 vp

Itse käytin noin 11 000 euroa, ja minusta se oli aika paljon. Aika iso riski oli laittaa niinkin paljon rahaa likoon. Mutta sitä joutui tekemään pienellä budjetilla, miettimään, mihin sen rahan oikeasti käyttää. Ja sitten, mitä enemmän rahaa on mainostamiseen, niin sitä vähemmän se ehdokas sitten jalkautuu sinne kansan pariin. Että sen ehdokkaan on oltava siellä kansan parissa eikä pidä rahalla päästä. Tästä tässä on kyse.

Todella hyvä lakialoite edustaja Elolta.

19.48 Simon Elo ps: Arvoisa puhemies! Kiitän puheenvuoroista ja korostan vielä tässä lopuksi, että sinänsähän se, että saa rahallista tukea kampanjaansa, niin ei vielä mitään epärehellistä saati sitten rikollista ole. Se on myös osa normaalia länsimaista demokratiaa: tukea haluamiaan aatteita, ehdokkaita ja näin edespäin.

Kyse on totta kai siitä, minkälaiset pelisäännöt ovat, ja kuinka avointa ja läpinäkyvää siitä saadaan. Ja valitettavasti tällä hetkellä, vaikka parannusta on paljon niin sanotun vaalirahakohun jälkeen tapahtunut lainsäädännössä ja käytännöissä, riittävän avointa ei lainsäädäntö tältä osin vielä ole.

Lisäksi korostan sitä, mitä on Lauri Tarasti sanonut: sinänsähän lainsäädännöstä koskaan ei saa täysin aukotonta, aina jää varaa sille, että ihminen voi olla epärehellinen ja toimia väärin, vaikka laki olisi kuinka hyvä ja käytännöt kuinka hyviä.

Mutta silti uskon, että tämä kampanjakatto ja tämä pakollinen ennakoilmoitus — jotta ihmiset näkevät ennen vaalipäivää, ennen kuin sen äänensä antaa, minkälaista tukea tämä ehdokas on saanut, mistä on rahaa saanut, koska sekin väistämättä vaikuttaa, totta kai, tai ainakin kertoo ehdokkaan näkemyksistä eri asioissa — parantaisivat oleellisella tavalla nykyisestä tilanteesta.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan.